

Kari-Anne Helland Barland

# Landet som skulle bli unntaket

Bacheloroppgave i Statsvitenskap

Veileder: Ole Magnus Theisen

Mai 2020

**NTNU**  
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet  
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap  
Institutt for sosiologi og statsvitenskap



Kari-Anne Helland Barland

# Landet som skulle bli unntaket

Bacheloroppgave i Statsvitenskap  
Veileder: Ole Magnus Theisen  
Mai 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet  
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap  
Institutt for sosiologi og statsvitenskap





## Innholdsfortegnelse

<b>1. Innledning</b> .....	<b>2</b>
<b>1.2. ”Petroleums Republikken”</b> .....	<b>3</b>
<b>2. Teori</b> .....	<b>7</b>
<b>2.1. Venezuela som unntaket</b> .....	<b>7</b>
<b>2.2. Ressursforbannelsen</b> .....	<b>7</b>
<b>2.3. Konseptet om Rentier stater &amp; Teorien om The Rentier Effekt</b> .....	<b>9</b>
2.3.1. Skatteeffekten .....	9
2.3.2. Forbrukseffekten .....	10
2.3.3. Gruppeformasjonseffekten.....	10
<b>2.4. Styrker autokrati eller svekker demokrati? – Hva forklarer RE?</b> .....	<b>10</b>
<b>3. Metode</b> .....	<b>12</b>
<b>3.1. Prosess-spring (PS)</b> .....	<b>12</b>
<b>3.2. Teori-testing PS</b> .....	<b>12</b>
<b>4. Empiri</b> .....	<b>14</b>
<b>4.1. Venezuela og The Rentier Effect 1999-2013</b> .....	<b>14</b>
4.1.1. Skatteeffekten 1999-2013: .....	14
4.1.2. Forbrukseffekten 1999-2013.....	15
4.1.3. Gruppeformasjonseffekten 1999-2013 .....	16
<b>4.2. Venezuela og The Rentier Effekt: 2013-2019</b> .....	<b>18</b>
4.2.1. Skatteeffekten 2013-2019 .....	18
4.2.2. Forbrukseffekten 2013- 2019.....	19
4.2.3. Gruppeformasjonseffekten 2013-2019 .....	19
<b>5. Diskusjon</b> .....	<b>21</b>
<b>5.1. Rentier effekten i Venezuela 1999-2019</b> .....	<b>21</b>
5.1.1. Skatteeffekten .....	21
5.1.2. Forbrukseffekten .....	22
5.1.3. Gruppeformasjonseffekten.....	23
<b>5.2. Velsignet... så forbannet?</b> .....	<b>24</b>
<b>5.3. Styrket et autokrati eller svekket et demokrati?</b> .....	<b>24</b>
<b>5.4. Styrker og svakheter ved oppgaven</b> .....	<b>25</b>
<b>6. Konklusjon</b> .....	<b>26</b>
<b>7. Litteraturliste</b> .....	<b>27</b>

## 1. Innledning

Hvorfor er oljerikdom for noen en forbannelse, mens for andre en inngang til rikdom og utvikling? Ressursforbannelsen er en teori som forsøker å forklare dette. Ressursforbannelsen defineres som de negative effektene naturressurser har på et lands økonomiske, sosiale og politiske utvikling (Ross, 2015, s. 240). Det er flere ulike elementer ved ressursforbannelsen. Både produksjonen og forurensings- problematikk er viktige aspekter ved ressursforbannelsen, men denne oppgaven fokuserer primært på hvilke politiske, økonomiske og sosiale effekter oljeinntektene kan ha. The Rentier Effect (RE) er en teori innenfor ressursforbannelsen som beskriver hvordan regjeringer i land med stor oljeinntekt bruker oljeinntektene til å redusere det sosiale presset som ellers kan føre til krav om større politisk og økonomisk ansvarlighet fra regjeringer (Ross, 2001, s. 332). RE bruker primært tre mekanismer; I. Skatteeffekten: regjeringer minsker inntekts- og organisasjonsskatter for å holdes mindre ansvarlig. II. Forbrukseffekten: bruker mye av oljeinntektene på blant annet sosiale programmer for å ”pasifisere folket”. III. Gruppeformasjonseffekten: hindrer formasjon av uavhengige grupper og opposisjonspartier for å beholde makten. Bevis av RE er spesielt utbredt i Midtøsten og Afrika hvor ressursforbannelsen har vist seg å være sentral. Jeg skal teste RE teorien i Venezuela i perioden 1999- 2019. Mer spesifikt skal jeg undersøke om RE er mulig å spore i Venezuelas politikk og økonomi i denne tidsperioden.

Jeg har valgt Venezuela fordi det er det største oljeeksporterende landet i Latin-Amerika og har de største oljereservatene i verden. Landet har hatt lengre perioder med relativt stabilt demokrati, men er nå et land kategorisert som et autoritært regime preget av politisk og økonomisk kaos. Tidsperioden er valgt primært fordi det var under presidentperioden til Hugo Chávez (1999-2013) at den negative politiske og økonomiske utvikling begynte for alvor, før det befestet seg under nåværende president Nicolás Maduro (2013-). Jeg velger å undersøke bruk av oljeinntekter under begge presidenter for å belyse om den demokratiske og økonomiske nedgangen primært var et resultat av lederen som satt ved makten, eller en mer generell politisk trend.

Skal Venezuela karakteriseres som et svekket demokrati eller et autokrati? Både Riise (2013), Molina (2018), Tarver (2018), Carrillo (2018) og V-Dem (2019) beskriver Venezuela som et land som før var demokratisk, men som nå er et autokratisk regime. Derfor bruker også denne oppgaven begrepet autokratisering om Venezuelas politiske situasjon fra 1999 til 2019, og begrepet autokrati for å beskrive regimeformen i Venezuela. Denne definisjonsproblematikken blir likevel tatt opp i teori- og diskusjonsdelen. *Autokratisering* er

prosessen der land gjennomgår et regimeskifte, herunder fra et demokrati, til et autokrati (Luhmann, 2019, s. 1096). *Autokrati* er en regimeform som i økende grad ekskluderer og monopoliserer politisk makt i tillegg til at politikken generelt blir mer undertrykkende og vilkårlig (Luhmann, 2019, s. 1110).

Dermed blir oppgavens problemstilling: I hvilken grad bidro oljeinntektene til autokratisering i Venezuela?

(X) = Olje → (Y)  = Autokratisering i Venezuela

Oppgavens struktur blir følgende. Først blir det presentert et kort, historisk overblikk over Venezuela. Overblikket er en følge av at metoden i denne oppgaven er prosess-sporing (PS). Collier (2011) understreker viktigheten ved før-kunnskap om tema en skal undersøke i PS før man kan begynne å analysere (Collier, 2011, s. 824). Etter det historiske overblikket følger et teorikapittel hvor blant annet ressursforbannelsen og de tre mekanismene i RE blir utdypet ytterligere, og en diskusjonsdel om hva RE egentlig måler. Så kommer metodekapittelet hvor blant annet en figur over forventede observerbare mekanismer blir presentert. Etter det følger empiri før diskusjon og avslutning. Oppgaven observerer at RE kan ha en viss forklaringskraft for den politiske og økonomiske situasjonen i Venezuela fra 1999-2019, men kan ikke med sikkerhet avgjøre om Chávez eller Maduro bevisst eller direkte bruke oljeinntektene for å autokratiskere Venezuela.

## 1.2. ”Petroleums Republikken”

Den politiske situasjonen i Venezuela har vært variert og skiftende helt siden landet ble selvstendige i 1830. Det har vært perioder med autokrati og mer eller mindre stabile demokratier (Randen, 2014, s. 11). Venezuela var tidlig gjennom en demokratisk utvikling, sammenlignet med andre latinamerikanske land. Landet ble etablert som en liberal demokratisk stat i 1959, og viste flere tegn til å være et konsolidert demokrati gjennom flere hyppige demokratiske valg utover 60-og 70 tallet, (Peeler, 2014, s. 44).

Landet fant olje allerede tidlig på 1900-tallet. I løpet av 1920-tallet var landet verdens største oljeeksportør og ble beskrevet som ”Petroleums Republikken” (Tarver, 2018, s. 1). Rómulo Ernesto Betancourt Bello, også kalt «Det venezuelanske demokratiets far» var landets president i to perioder (1945 -1948) og (1959 -1964). President Betancourt implementerte blant annet konseptet om ”rentism”. Rentism er prinsippet om at oljeinntekt er

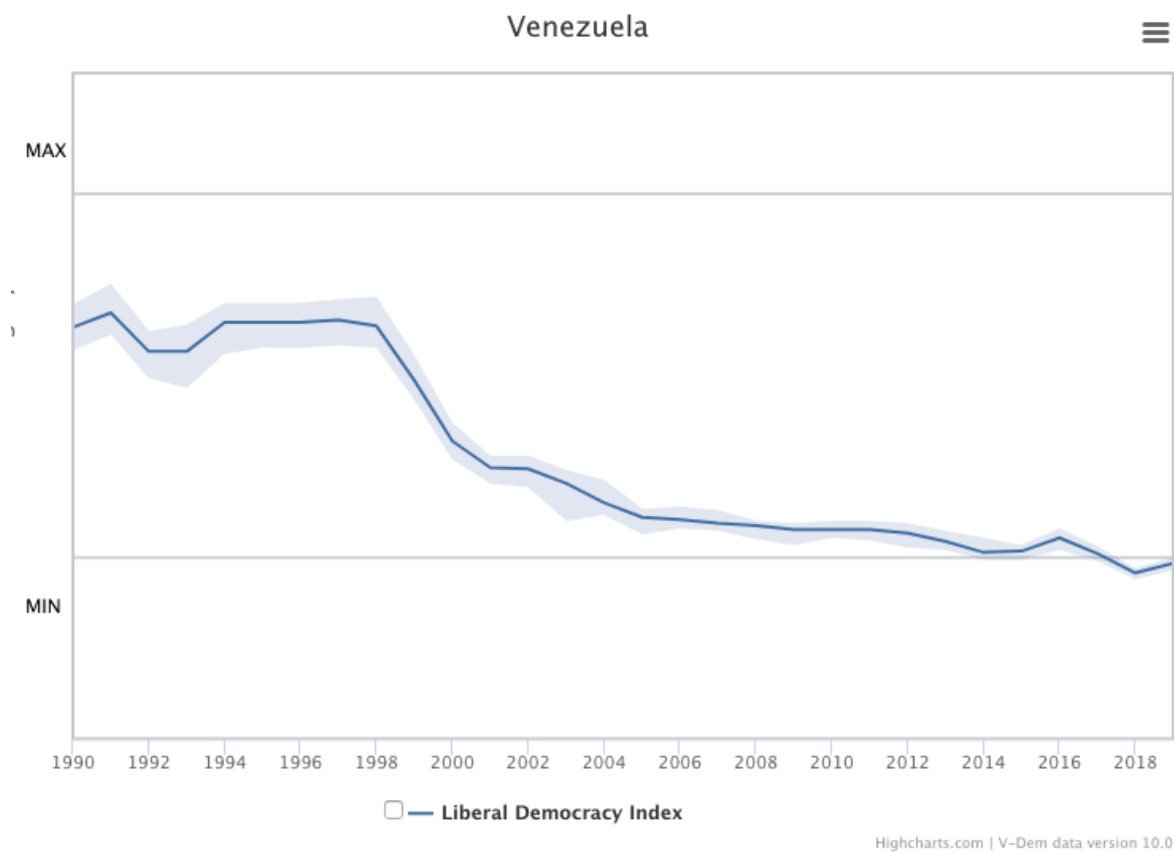
en ekstraordinær kilde til inntekt for et land og må bli investert i andre sektorer for å unngå økonomisk avhengighet fra én ikke-fornybar sektor (Tarver, 2018, s. 111). På 70-tallet hadde Venezuela i flere tiår vært preget av et stabilt demokrati kombinert med en god håndtering av oljeinntektene. Landet hadde gode muligheter til å fortsette den positive utviklingen de neste årene (Randen, 2014, s. 11).

Oljeinntektene er fortsatt svært viktig for Venezuelas økonomi. I 2019 ble det produsert over 77 millioner fat olje (BP, 2019, s. 17). Oljeinntektene står for rundt 61% av statens inntekter og over 88% av eksportinntektene (Rodríguez, Morales & Marturet, 2012, s. 1). Fra 1950 og 2008 genererte oljeinntektene over en trillion dollar, og i 2011 stod oljen alene for over 60 billioner dollar. I tillegg har Venezuela en av verdens største oljereservater, med 296.5 billioner fat. Det er over 7 millioner fat per person i Venezuela og 32 billioner flere fat enn Saudi Arabia (ibid). Hvis de holder samme produksjonsnivå som i 2012 vil det ta over 270 år før Venezuela går tom for olje. Med andre ord, Venezuela er og forblir et viktig oljeproduserende land i lang tid fremover. Men til tross for et etablert demokrati på 70-tallet og de enorme rikdommene er Venezuela i dyp økonomiske, politisk og sosial krise (V-dem, 2019).

V-Dem (2019) sin indeks over den demokratiske utviklingen i Venezuela viser den liberal- demokratiske nedgangen fra 1990 til 2018, plottet i utgangspunktet inn til 2019 men stoppet i 2018. Den liberal demokratiske indeksen måler sentrale elementer i et liberalt demokrati; beskyttelsen av individers rettigheter mot staten, rettssikkerhet og effektiviteten av maktbalansen i landet som begrenser den utøvende makten (Coppedge et al., 2019, s. 5). Denne indeksen tar i tillegg for seg "electoral democracy" (valgdemokrati). Kjernen i valgdemokrati er å gjøre landets ledere lydhøre ovenfor befolkningen. Dette oppnås gjennom demokratiske valg og godkjenning av valgresultatet fra sittende leder. Et høyt nivå av valgdemokrati er når politiske og sivile organisasjoner kan eksistere fritt og valg er gjennomført uten systematiske valgfusk, og at valgresultatet faktisk påvirker den utøvende makten i landet (Coppedge et al., 2019, s. 5).



## Den liberal demokratiske nedgangen

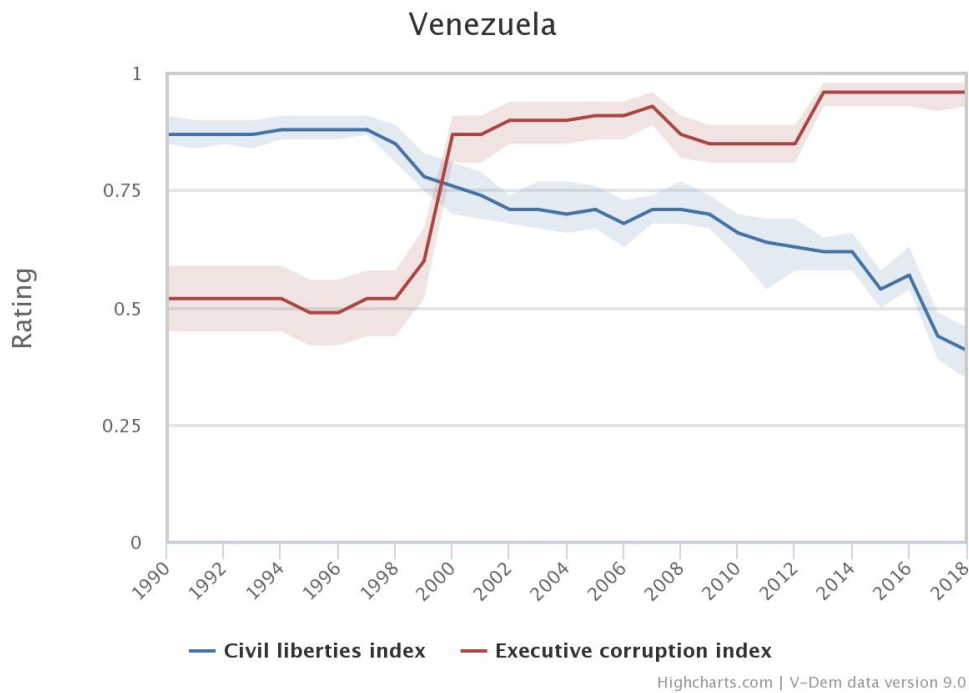


Kopiert fra V-dem (2019a) *County Graph*.

Som vi ser fra grafen har de politiske rettighetene i Venezuela vært fallende siden 1990, spesielt etter 1998/99.

V-Dem (2019) illustrerer videre utfordringene i det sivile liv og utøvende korrupsjon siden 1990 i Venezuela. Den første indikatoren, sivile rettigheter indeksen, undersøker i hvilken grad sivile rettigheter blir respektert (Coppedge et al., 2019, s. 12). Den måler fra 0 til 1, hvor 0 indikerer at siviles rettigheter er lav og 1 indikerer at rettighetene er høye. Korrupsjonsindeksen på det utøvende nivået ser på hvor ofte medlemmer av den utøvede makten tar i mot bestikkelser for å gjennomføre politikk og hvor ofte de stjeler fra offentlige fond for personlig bruk (Coppedge et al., 2019, s. 10). Den måler også fra 0 til 1 hvor 0 indikerer lavt nivå av korrupsjon og 1 høy.

*Sivile rettigheter og korrupsjon fra 1990-2018*



Kopiert fra V-Dem (2019b) *Crisis in Venezuela*

Respekt for sivile rettigheter har gått ned samtidig som korrupsjon på det utøvende nivået har gått opp. Man ser i tillegg at sivile rettigheter sank og korrupsjonen økte betraktelig etter at Chávez kom til makten i 1999 og trenden ser ut til å ha fortsatt med Maduro fra 2013 og til i 2018.

Venezuelas demokratiske utvikling fra 1959 og utover fremstod som en enorm og sjelden suksesshistorie blant oljeavhengige land i Latin-Amerika (Ross, 2008, s. 6). Venezuela skulle bli unntaket fra regelen som herjet i regionen. Slik ble det likevel ikke.

## 2. Teori

*”Only one type of resource has been consistently correlated with less democracy and worse institutions: petroleum..”* (Ross 2015, s 241).

### 2.1. Venezuela som unntaket

Dunning (2008) beskriver i sin studie hvordan Latin-Amerika tilsynelatende ble uberørt av de anti-demokratiske kreftene oljeindustrien kan medvirke til (Dunning, 2008, s. 3). Videre beskriver Dunning (2008) Venezuela som et av de mest stabile demokratiene i Latin-Amerika og viser til hvordan Venezuela ble brukt som en modell for andre land i regionen på tidlig 1980-tallet (Dunning, 2008, s. 211). Etter at andre demokratier falt for autoritære kupp over hele Latin-Amerika på 60 og 70-tallet, klarte olje-rike Venezuela å fortsette med sin demokratiske utvikling. Selv med fallende oljeinntekt og noe økonomisk nedgang på 80-tallet forble Venezuela en demokratisk stat frem til sent 90-tallet (Dunning, 2008, s. 3). Derfor ble Venezuela kategorisert som ”unntaket” fordi oljeinntektene så ut til å øke den demokratiske stabiliteten, ikke omvendt som litteraturen ofte predikerte (ibid). Oljerikdom i et allerede sterkt, konsolidert demokrati har mindre sjanse for å destabilisere demokratiet (Dunning, 2008, s. 2). Som vi i denne oppgaven skal se ble denne stabiliteten likevel brutt. Ressursforbannelsen og RE kan være to av mange forklaringer på dette.

### 2.2. Ressursforbannelsen

Ressursforbannelsen er en teori som forklarer ”paradokset” om at flere ressursrike land har lavere økonomisk vekst enn ressursfattige land (Randen, 2014, s. 24). Det blir kalt et paradoks fordi tilgang på naturressurser gir i utgangspunktet all mulighet for økonomisk vekst og utvikling (Moses & Letnes, 2017, s. 3). Ressursforbannelsen beskriver hvordan det motsatte ofte er tilfelle, der land med overflod av naturressurser, spesielt ikke-fornybare ressurser som olje, ofte har et lavere nivå av demokrati og økonomisk vekst (Moses & Letnes, 2017, s. 247). Et lavere nivå av demokrati kan bli forstått som en utvikling der flere hovedkomponenter i et demokrati er mangelfulle eller helt fraværende. Disse inkluderer organisasjonsrett, ytringsfrihet, valg så vel som bestemmelser som sikrer at politiske beslutninger blir tillagt folkevalgte, og at alle voksne har rett til å stemme og til å stille til valg (Dahl, 1971, s. 2). Et høyere nivå av demokratisk utvikling kan bli forstått som utviklingen mot et moderne nivå av demokrati. Et moderne nivå av demokrati blir av Luhmann (2019) beskrevet som det nivå av

demokrati som i tillegg til de grunnleggende komponentene reflekterer de liberale tradisjonene innad i demokratiet. Blant annet må et moderne nivå av demokrati innebære rettssikkerhet, sikre respekt for sivile rettigheter og maktbalanse mellom utøvende og lovgivende makt (Luhmann, 2019, s. 897). Økonomisk vekst kan defineres som en langsiktig økning i kapasiteten til å levere stadig mer økonomiske og sosiale goder til befolkningen (Kuznets, 1973, s. 247).

Ulike teorier innenfor ressursforbannelsen har forsøkt å forklare hvordan naturressurser skader demokratiske og økonomiske utviklinger. Som nevnt er både produksjons form og forurensings- problematikk viktige elementer ved ressursforbannelsen, men denne oppgaven fokuserer på oljeinntektene og deres effekt på demokratisk og økonomisk utvikling. I 2001, 2008 og 2015 finner Ross sterk statistisk støtte for at oljeinntektene kan ha en negativ effekt på demokratiutvikling (Ross, 2015, s. 248). For det første fordi det leder til høyere grad av korrupsjon, og for det andre fordi det kan trigge voldelige konflikter (Ross, 2015, s. 240). Ross (2015) mener oljeinntektenes negative effekt på et lands demokratiske utvikling i stor grad avhenger av lederes mulighet til å skaffe seg inntektene fra olje (Ross, 2015, s. 245). Det viser seg at oljeinntektene først fikk tydelige anti-demokratisk effekt på slutten av 1970-tallet etter at de fleste olje-rike utviklingsland nasjonaliserte sin oljeindustri. Dette ga korrupte politiske ledere større tilgang til de nasjonale inntektene (Ross, 2015, s. 245).

Det er midlertidig ikke en konsensus rundt ressursforbannelsens effekt på et lands demokratiske og økonomiske utvikling. I tillegg til Dunning (2008) viser også Haber & Menaldo (2011) til en *ressursvelsignelse* og kritiserer i tillegg litteraturen om ressursforbannelsen for å undersøke ressursrike land i for korte tidsperioder til å kunne si noe om ressursenes effekt (Haber & Menaldo, 2011, s. 1-2). De velger tidsrommet fra 1800-2006 for å bedre observere landet før og etter de ble rike på naturressurser. Dermed kan de bedre avgjøre hvilken effekt naturressursene har hatt for den langsiktige utviklingen av landet (Haber & Menaldo, 2011, s. 4). Menaldo et.al (2011) finner blant annet at 19 av 53 oljerike land i det gitte tidsrommet har opplevd en ressursvelsignelse. Seks land forble demokratier etter de hadde oppdaget olje, og syv land gjennomgikk en demokratiseringsprosess etter de oppdaget oljen (Haber & Menaldo, 2011, s. 5). De fant også at 19 av landene de undersøkte var autokratier før oppdagelsen av olje, og forble autokratier etter oppdagelsen. De landene klarte heller ikke å demokratisere seg når ressursinntektene sank (Haber & Menaldo, 2011, s. 10). De diskuterer argumentene til majoriteten av litteraturen om ressursforbannelsen, og mener mange antyder at olje er den avgjørende faktoren for et lands institusjonelle utvikling,

og at det ikke blir lagt nok vekk på andre betingende variabler som kan forklare utfallet (Haber & Menaldo, 2011, s. 2-5).

### 2.3. Konseptet om Rentier stater & Teorien om The Rentier Effekt

The Rentier Effekt er teorien som forklarer utviklingen av Rentier stater. En Rentier stat er definert som stater som på jevnlig basis mottar store mengder ”ekstern inntekt”. Ekstern inntekt er definert som den leien betalt av utenlandske selskaper eller regjeringer i et land, til selskaper eller regjeringer i et annet land (Ross, 2001, s. 329). For eksempel er et lands inntekter fra oljeeksport eksterne inntekter (Mahdavy & Cook, 1970, s. 428). Det er kun når disse inntektene fra eksterne aktører står for over halvparten av den totale inntekten til en stat, og staten tilsynelatende er helt avhengig av den eksterne inntekten, at den kan kategoriseres som en Rentier stat (Molina, 2018, s. 42).

Rentier effekten sikter etter å forklare hvordan oljeinntekter kan bidra til et lavere nivå av demokrati og/eller autokratisering. Teorien peker på at regjeringer med store oljeinntekter bruker oljeinntektene til å kjøpe seg vekk fra kravene om å føre en ansvarlig økonomisk og demokratisk politikk (Ross, 2001, s. 332). Dette skjer gjennom en strategisk bruk av oljeinntektene som gir lederne i rentier stater mulighet til å isolere lederskapet fra nasjonal opposisjon, og følgelig svekker demokratiske prinsipper (Molina, 2018, s 41). I Ross (2001) blir tre slike strategier presentert. Disse tre viser hvordan oljeinntekter kan skape rom for og muligheten til anti-demokratisk politikk (Ross, 2001, s. 332-335). De tre er 1. Skaffeeffekten. 2. Forbrukseffekten og 3. Gruppeformasjonseffekten.

#### 2.3.1. Skatteeffekten

Skatt pålegges befolkningen for å finansiere deler av statens utgifter (Rodríguez et al., 2012, s. 3). Stater som i stor grad er avhengige av skatt blir ofte holdt ansvarlige av folket de skatteleger fordi folket har incentiver til å kreve forsvarlig og effektiv bruk av pengene de betaler inn. En befolkning som betaler mye skatt krever ofte demokratiske reformer (Molina, 2018, s. 42). Høye personlige - og organisasjonsskatter er sterkt assosiert med mer demokratiske regjeringer (Molina, 2018, s. 43). Når stater får tilstrekkelig med oljeinntekt argumenterer RE for at de skatter befolkningen mindre, og befolkningens krav om demokratisk deltagelse blir ikke respektert fordi staten ikke er avhengige av skatteinntekter for å finansiere sin politikk (Ross, 2001, s. 332). Logikken bak argumentet er historisk og viser til at i England og Frankrike var krav etter representasjon i regjering en respons til den

suverenes forsøkt på å øke skatten (ibid). Flere studier fra Midtøsten finner at oppdagelsen av olje hadde denne effekten, blant annet gjorde oljeinntektene regjeringer i Kuwait og Qatar i mindre grad står ansvarlig ovenfor befolkningen (Ross, 2001, s. 333).

### 2.3.2. Forbrukseffekten

Den andre måten oljeinntekter kan påvirke den demokratiske utviklingen er gjennom forbrukseffekten. Stater kan benytte seg av den store fraksjonen av inntekt på blant annet sosiale programmer som pasifiserer befolkningen fra å stille politiske krav. For eksempel ble store deler av oljeinntektene i Saudi Arabia og Libya på 70- og 90 tallet brukt til å finansiere slike sosiale programmer for å redusere kravet om demokrati (Ross, 2001, s. 333). Politiske krav blir stilnet blant annet fordi staten dekker grunnleggende behov for befolkningen (Molina, 2018, s. 43).

### 2.3.3. Gruppeformasjonseffekten

Den siste av de tre mekanismene i Rentier effekt kaller Ross (2001) gruppeformasjonseffekten, og beskriver hvordan en regjering med nok inntekt fra olje bruker store deler av inntekten til å hindre etableringen av sosiale grupper og opposisjonspartier som er uavhengig fra og i opposisjon mot staten. Dette kan føre til en blokkering av nødvendige forutsetninger for demokrati som retten til å organisere seg (Ross, 2001, s. 334). Effekten har teoretisk belegg i Moore (1966) som mener at formasjonen av uavhengige grupper i arbeiderklassen jobbet frem demokratiet i England og Frankrike (Ross, 2001, s. 334). I oljerike stater som Algeria, Libya, Tunisia og Iran har staten blokkert organisasjonsmulighetene til uavhengige sosiale grupper og opposisjonspartier som ønsker mer demokratisk styre (Ross, 2001, s. 334).

## 2.4. Styrker autokrati eller svekker demokrati? – Hva forklarer RE?

I Ross (2008) presenteres noen svakheter med studie fra 2001. Blant annet hadde modellen fra 2001 en definisjonsutfordring som også er en utfordring ved denne oppgaven, og vil diskuteres grundigere til slutt. Studie fra 2001 målte to distinkte problemer: overlevelsen av autoritære regimer og overlevelsen av demokratiet uten å klargjøre for skille mellom de to. En av Ross (2001) sine kritikere, Ulfelder (2007), påpeker denne svakheten (Ulfelder, 2007, s. 998-999). Han mener at forfattere av studier om Rentier effekten antyder at det både er en statistisk kobling mellom ressursrikdom og *graden* av demokrati på tvers av land, men også

en dynamisk antydning om *overlevelsen* til autokratier (Ulfelder, 2007, s. 998). Ross (2001) presenterer i sin analyse en test av tverrsnitts argumenter om at olje har en tendens til å gjøre stater *mindre* demokratiske (Ross, 2001, s. 328). Samtidig beskriver han hvordan tidligere forskning har fremmet påstander om at oljeinntekter hindrer dannelse av sosiale kapital og grupper, og dermed blokkerer muligheten for overgang til demokrati (Ross, 2001, s. 334). Dermed oppstår en definisjonsforvirring og konseptualiseringsutfordringer om hva det er forskningen egentlig mener oljerikdom påvirker og hva Rentier effekten forklarer. Påvirker oljerikdommen nivået av demokrati, muligheten for demokratisering eller styrken til et autokrati? Og videre, predikerer teorien at oljerike land vil være mer autokratiske enn ikke-oljerike land? Og mener den at oppdagelsen av olje i et konsolidert, liberalt demokrati vil føre til at landet blir ført mot en autokratisering? På bakgrunn av blant annet Ulfelders kritikk presenterer Ross (2008) istedenfor to spesifikke måter oljeinntekt kan ha en negativ effekt: det kan *I. styrke* autoritære regjeringer eller *II. svekke* demokratiet (Ross, 2008, s. 5). Disse to blir gjentatt og undersøkt i hans nyere studie fra 2015 (Ross, 2015, s. 244). Han legger også til at oljeinntekt ikke kun kan svekke demokratier, men også ”dytter demokratier mot autoritære regimer” (Ross, 2015, s. 244-245). Hvordan oljeinntekter styrker allerede autoritære regimer er det mange studier som finner bevis på. Blant annet er det bevis på at oljerikdom forlenger makten til autoritære ledere ved at inntekten fra olje hjelper dem å unngå trusler og revolusjoner (Ross, 2015, s. 244-245). Utfordringen for forskere på dette feltet er å finne klare bevis på effekt nummer to; hvordan oljerikdom svekker demokratiske regjeringer og dytter dem mot autoritære regimer (Ross, 2015, s. 245). Venezuela kan være et bevis på denne effekten.

## 3. Metode

### 3.1. Prosess-sporing (PS)

Prosess-sporing (PS) er en metodisk strategi i kvalitativ komparativ metode (Beach & Pedersen, 2011, s. 2- 3). PS fokuserer på å avdekke hendelser eller situasjoner over tid, og man er nødt til å ha noe før-kunnskap om saken en har valgt på ett tidligere tidspunkt før man kan analysere (Collier, 2011, s. 824). Jeg har valgt denne metoden for det første fordi PT fokuserer på ”årsak-virkning-koblinger” som binder den forklarende uavhengige variabelen (X- Oljeinntekt) til utfallet til den avhengige variabelen (Y- Autokratisering i Venezuela). For det andre fordi PS også kan defineres som et deduktivt verktøy for å teste om den kausale årsakssammenhengen er tilstede og fungerer slik som teorier tilsier (Beach & Pedersen, 2011, s. 5). Dette kaller Beach & Pedersen (2011) for teori-testing PS.

### 3.2. Teori-testing PS

Teori-testing PS brukes for å dedusere en teori fra eksisterende litteratur og deretter teste om det finnes bevis for at årsakssammenhengen teorien presenterer er til stedet i det gitte tilfelle (Beach & Pedersen, 2011, s. 6-7). I kjernen av teori-testing PS forsøker en å finne empirisk bevis som forklarer teorien. Denne varianten er ofte brukt når robuste empiriske korrelasjoner mellom X og Y har blitt funnet i tidligere forskning, slik som RE, men man ønsker å teste den på et enkelt tilfelle enten for å styrke eller svekke dens forklaringskraft (Beach & Pedersen, 2011, s. 7).

I teori-testing PS kjenner vi både X og Y. Vi vet at oljeinntektene i Venezuela er høye og vi vet at det har skjedd en autokratisering. Ved operasjonalisering av empiriske tester i teori-testing trekker vi på eksisterende empirisk arbeid for å lage saksspesifikke empiriske forutsigelser av hvilke bevis vi skal se på for å avgjøre om teorien er gyldig (Beach & Pedersen, 2011, s. 7). I denne oppgaven trekker jeg på eksisterende empirisk arbeid, spesielt fra Ross (2001, 2008 og 2015) for en saksspesifikk case (Venezuela) for å undersøke tilstedeværelsen av tre spesifikke mekanismer; skatteeffekten, forbrukseffekten og gruppeformasjonseffekten for å avgjøre om Rentier effekten var/er til stedet.

Det neste steget Beach & Pedersen (2011) foreslår å utvikle i en god teori-testing PS, er en modell med et sett av predikerte observerbare mekanismer vi forventer å finne. Dette gjøres for å bedre avgjøre om teorien har en forklaringskraft i den spesifikke casen en har valgt (Beach & Pedersen, 2011, s. 14). I tabell 1 har jeg forsøkt å utarbeide en modell som



viser de forventede observerbare mekanismene i Venezuela om RE skal ha en forklaringskraft.

<b>Teori: The Rentier Effect</b>	<b>Saksspesifikke forventede observasjoner av mekanismene</b>
<b><u>Kontekst</u></b> Venezuela er i dag et autokrati på grunn av oljerikdommen.	Høy oljeinntekt
<b><u>Uavhengige variabelen (X)</u></b> Oljeinntekt	
<b><u>Mekanisme 1. Skaffeeffekten</u></b>	Regjeringen i Venezuela bruker oljeinntektene til å minske eller kutte skattene for å gjøre regjeringen mindre ansvarlig mot befolkningen.
<b><u>Mekanisme 2: Forbrukseffekten</u></b>	Regjeringen i Venezuela øker utgiftene sine på sosiale programmer for å pasifisere befolkningen.
<b><u>Mekanisme 3: Gruppeformasjonseffekten</u></b>	Regjeringen i Venezuela bruker oljeinntektene på å hindre formasjon av uavhengige grupper.
<b><u>Utfall (Y)</u></b>	Autokratisering av Venezuela

Tabell 1. Fra Beach & Pedersen (2011, s 12).

Tilstedeværelsen av mekanismene vil styrke forklaringskraften til RE. Hvis vi ikke klarer å spore dem betyr det ikke at teorien er feil, men det kan svekke forklaringskraften.

PS er også gjenstand for kritikk. Metoden generere enorme mengder informasjon og det er hensiktsmessig å avgrense et tidsperspektiv, som denne oppgaven har gjort (Bennett & Checkel, 2015, s. 102). Dermed blir er det lett for forskere som anvender PS å miste oversikt over det store bilde og sammenhengen man undersøker (Checkel, 2005, s. 19).

## 4. Empiri

### 4.1. Venezuela og The Rentier Effect 1999-2013

Flere avsløringen om korrupsjon og sløsing med landets oljeinntekter førte etterhvert til en antipolitisk holdning i Venezuela utover 90-tallet (Randen, 2014, s. 11). Denne antipolitiske holdningen skapte rom for den tidligere oberst og kuppmakeren Hugo Chávez. Han ble valgt i 1998 og satt med makten fra og med 2. Februar 1999. Chávez og hans parti, Movimiento quinta República, var et friskt pust for landet. Han var den første presidenten som kom fra arbeiderklassen. Dette appellerte til velgere i lavere sosioøkonomiske klasser i Venezuela (Randen, 2014, s. 11).

Radikaliseringen av hans politikk ble tydelig i 2001 da myndighetene vedtok en ”pakke” med 49 lover (Randen, 2014, s. 12). Blant disse lovene var det også en ny olje- lov som blant annet etablerte staten som majoritetseier i alle selskaper som hadde primæransvaret for oljevirkosomhet (Randen, 2014, s. 12). I tillegg nasjonaliserte Chávez PDVSA- det nasjonale oljeselskapet Petróleos de Venezuela - i 2007. Chávez fikk dermed større tilgang til oljeinntektene (Riise 2013, s. 240). I 2007 innførte Chávez i tillegg en rekke grunnlovsendringer som innebar flere anti-demokratiske forslag. Målet var å etablere en ”sosialiststat” gjennom blant annet skatteutt og sosiale programmer (Riise, 2013, s. 91).

#### 4.1.1. Skatteeffekten 1999-2013:

Da Chavez kom til makten hadde Venezuela et stort overskudd på oljeproduksjonen som følge av den høye internasjonale markedsprisen. I tillegg til dette overskuddet økte Chávez skatten på utenlandske oljeselskaper i Venezuela fra 34 til 50% samtidig som den statlige royalty betalingen økte fra 1% til 30% (Molina, 2018, s. 48). Royalty betalinger er laget for å kompensere eieren av naturressurser for bruk av ressursen. Royalities er eierens rett, i denne sammenheng staten, til en prosentdel av profitten ressursen genererer for utenlandske selskaper (Moses & Letnes, 2017, s. 247). I tillegg til å øke skattene på oljeselskaper sank Chávez den personlige skatten betraktelig. I 1997 stod inntektsskatten for 50% av regjeringens inntekter. I 2002 stod den for kun 6%. I 2006 hadde den økt noe men var fortsatt lav på 14%. Samtidig økte staten royalty betalinger fra 26% i 1997 til 40% i 2006 (Manzano & Scrofina, 2013, s. 9). Fra 2004 til 2009 stod ikke-olje skatt, inkludert personlig-og organisasjonsskatten, for kun 9% av landets totale inntekt. Dette er lavere enn gjennomsnittet selv i lav-inntekstland (Rodríguez et al., 2012, s. 8). Chávez kuttet i tillegg momsen fra 16, 5% til 9% i 2007 (Molina, 2018, s. 48). Chávez erstattet følgelig skatteinntekten fra momsen

med den økende inntekten fra oljesektoren og samfunnet fortsatte å utvikle seg til en viss grad (Molina, 2018, s. 47-48). Dette ble muliggjort på to spesifikke måter. For det første omdirigerte Chávez deler av skatten fra royalties på utenlandske oljeselskaper til utviklingsfondet FONDEN som han etablerte i 2005. FONDEN er direkte kontrollert av presidenten (Rodríguez et al., 2012, s. 9). For det andre brukte de (og fortsatt bruker) PDVSA for å finansiere mange sosiale programmene. Dette ser vi nærmere på i forbrukseffekten.

#### 4.1.2. Forbrukseffekten 1999-2013

Chávez investerte tidlig i sosiale programmer. Totalt 30 sosiale programmer ble opprettet. Dette ble kjent som "The Bolivarian Project" og ble beskrevet som et sosialistisk prosjekt for å få Venezuelas befolkningen ut av fattigdom (Gott, 2008, s. 480). Utgiftene til sosiale programmer var relativt enkle å gjennomføre med en oljepris som steg ti ganger det den var når Chávez tok over (Riise, 2013, s. 245). Nasjonaliseringen av PDVSA og opprettelsen av FONDEN ga staten den største majoriteten i selskapet som gjorde tilgangen på inntektene stor (Viscidi, 2016, s. 136). Allerede i 2002 avgjorde Chávez at et minimum av 10% av oljeinntektene fra PDVSA skulle gå direkte til sosiale programmer (Molina, 2018, s. 47-48). Presidenten brukte oljeinntektene til økte utgifter i følgende sosiale programmer: utdanning fra 3.4 billioner til 5 billioner dollar, helseprogrammer fra 1.4 billioner til 1.8 billioner, gratis bolig fra 1 billion til 1.6 billioner og han fordoblet trygden fra 1.4 billioner til 3.6 billioner. Oppsummert økte regjeringens utgifter på sosiale programmer fra 8.2 billioner i 1998 til 13.6 billioner i 2006 (Molina, 2018, s. 48). I tillegg implementerte han mat-programmer til rundt 9,3 millioner fattige venezuelanere (Nitzberg, 2017, s. 49). På den måten vant Chávez en sterk lojalitet hos en stor del av Venezuelas fattige populasjon (Mainwaring, 2012, s. 962). En venezuelansk velger sa i 2005 "*Chávez ga meg et kjøleskap. Før hadde jeg ikke noe kjøleskap. Derfor stemmer jeg på Chávez*" (Riise, 2013, s. 245). Mellom 2005 og 2011 hadde PDVSA overført 44 billioner dollar til FONDEN og brukt nærmere 80 billioner dollar på sosiale programmer (Rodríguez et al., 2012, s. 11).

Sosiale programmer som et sosialistisk prosjekt er derimot ikke direkte overførbart til et autokratisk styre, men kan være en indirekte vei mot det. For eksempel er en stor andel sosiale programmer sterkt statlig kontrollert og helt avhengige av statlig finansiering. Finansiering og investering i disse sosiale programmene er ikke basert på universalistiske, objektive kriterier (Mainwaring, 2012, s. 960). Blant annet var utdanningsplanen i utdanningsprogrammet ikke nøytral og kunnskapsbasert, men heller sterkt politisk og ideologisk påvirket i retning Chávez politikk (Mainwaring, 2012, s. 960). Kun 10% av

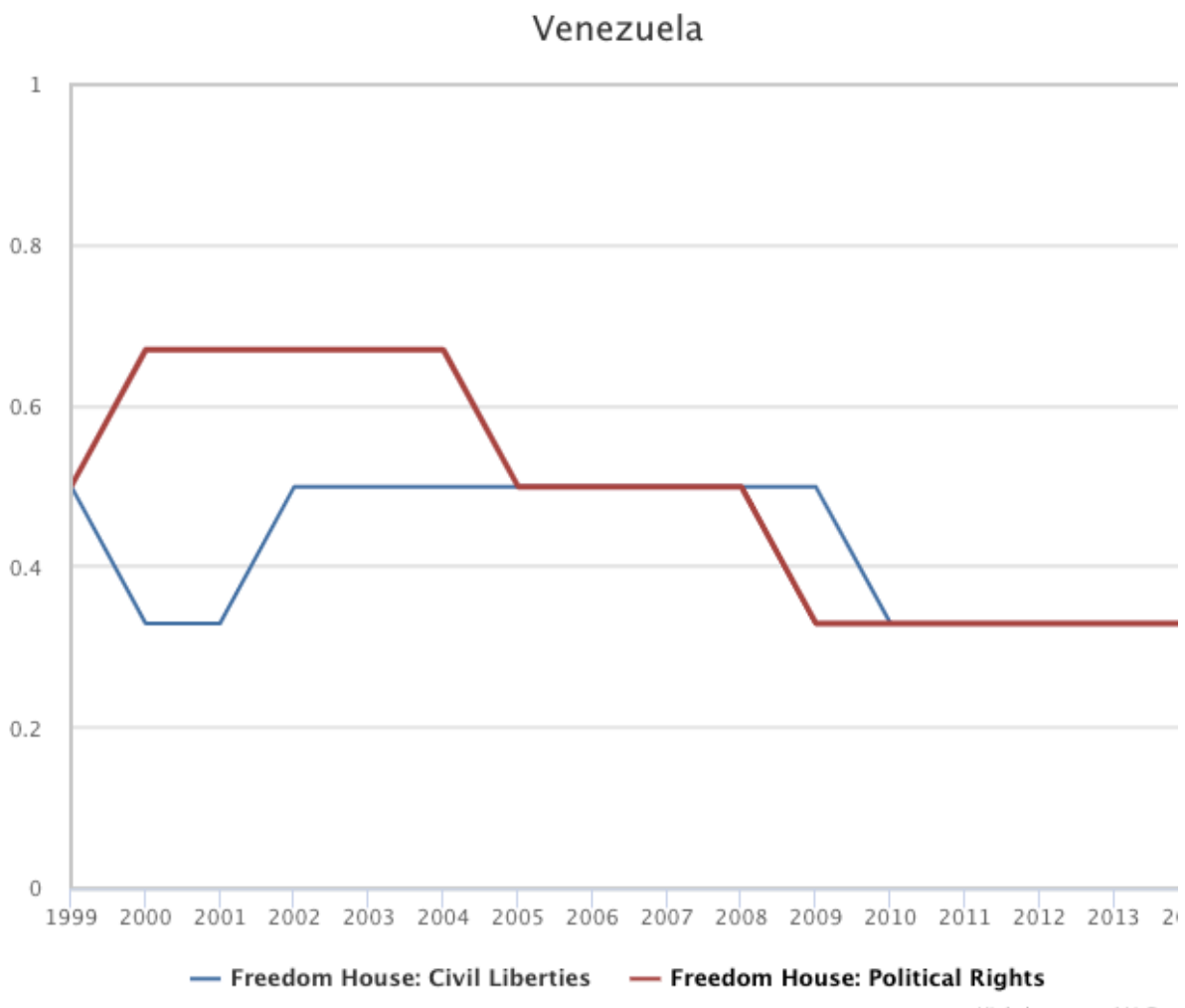
lærerne i store utdanningsprogrammer hadde tidligere lærererfaring og resten ble ansatt på bakgrunn av graden på deres politiske lojalitet til Chávez (Mainwaring, 2012, s. 960).

#### 4.1.3. Gruppeformasjonseffekten 1999-2013

Selv om Venezuelas grunnlov erkjenner rettigheten til organisasjonsfrihet og uavhengig politisk deltagelse (Carrillo, 2018, s. 2), respekterte aldri Chávez de internasjonale menneskerettighetene, og har beskrevet dem som en ”uhørt inngripen i sin handlefrihet” (Riise 2013, s. 215).

Under valgkampen i 2006, da Chávez ble gjenvalgt, ble flere tusen mennesker skadet eller drept under demonstrasjoner mot regime (Riise 2013, s. 238). Etter det omstridte gjenvalget fikk Chávez gjennom flere lover for å hindre utviklingen av en opposisjon. For eksempel ble det i 2010 etablert en lov kalt ”*Law for the Defense of Political Sovereignty and National Self-determination*”. Den fastslo at ikke-statlige politiske, sivile og menneskerettighets - organisasjoner i Venezuela som er i opposisjon ikke får lov til å motta noe form for økonomisk støtte fra utenlandske organisasjoner (Carrillo 2018, s. 3). En annen lov etablert under Chávez kalt ”*The Law of Social Responsibility in Radio and Television*” gir regjeringen lov til å trakassere og kutte TV-kanaler og radiostasjoner som fremmer politiske uavhengige og/eller opposisjonelle synspunkter (Rodríguez et al., 2012, s. 12). I tillegg brukte Chávez inntekten fra FONDEN til å kutte budsjettene til kommuner styrt av opposisjonspartier/medlemmer (Rodríguez et al., 2012, s. 11).

For å illustrere dette grafisk har jeg har valgt å sette sammen to hovedkomponenter i et demokrati; sivile-og politiske rettigheter fra V-dem. Jeg velger dette fordi indeksene måler graden av organisasjonsfrihet samt muligheten for å delta i opposisjonspartier, som er sentrale i gruppeformasjonseffekten. Sivile rettigheter blir målt gjennom graden av talefrihet, rettssikkerhet, personlig autonomi og rettigheter *til å organisere seg*. Indeksen for politiske rettigheter måler hvorvidt befolkningen har lov til å delta i politiske prosesser og tilgang til stemmegiving, muligheten til å stille til valg og muligheten for å *delta i opposisjonspartier og uavhengige organisasjoner*. 1 representerer ”mest fri” mens 0 representerer ”minst fri”.



Kopiert fra V-dem (2019a)

Her ser vi at de politiske rettighetene var nokså stabile på tidlig 2000 tallet før det går betraktelig nedover. Dette kan både være et resultat av dårlig datainnsamling og underrapportering, men kan også illustrere mindre politisk undertrykkelse under de første årene enn de siste årene med Chávez. De sivile rettighetene gikk overraskende noe opp etter 2001. Dette kan være et resultat av at de sosiale programmene økte opplevelsen av sivile rettigheter for mange, spesielt de fattige. Likevel bekreftes nedgangen i sivile og politiske rettigheter fra 2006/2007 av litteraturen med tanke på de voldelige protestene etter gjenvalget i 2006, og etableringen av flere lover å for å undertrykke opposisjon. Interessant er også at målet på sivile rettigheter stopper på 2010. Dette kan indikere at tilgang til kilder som rapporterer om de sivile rettighetene ikke lengre er tilgjengelig. I tillegg var det da lovene om å undertrykke opposisjonsnarrativ ble etablert.

Flere sosiale eksperimenter finansiert i stor grad av oljeinntekter, kombinert med begrenset politisk frihet og lite respekt for menneskerettigheter presset Chávez landet inn i en dyp politisk, sosial og økonomisk krise. Var dette prosesser som sluttet med Chávez, eller fortsetter dette i dag med Maduro?

## 4.2. Venezuela og The Rentier Effekt: 2013-2019

Nicolás Maduro tok over for Chávez etter hans død i 2013. Situasjonen i Venezuela har utviklet seg videre i negativ retning med Maduro ved makten. Korrupsjon i både regjering og militære og begrenset politisk frihet er noe av det som karakteriserer Venezuela i dag (V-dem 2019b). Maduro ble gjenvalgt i 2018 i det som har blitt kritisert for å være et illegitimt valg. Opposisjonspartier ble nektet adgang til valgprosessen og valgdeltagelsen var historisk lav (ibid).

### 4.2.1. Skatteeffekten 2013-2019

Regjeringen fortsetter å belage seg i stor grad på royalties (Hassan, 2019, s. 21). Kombinert med royalties og andre former for skatt på oljeselskaper tar staten opp til 90% av den totale inntekten fra oljeproduksjonen. Det er nærmere 40% mer enn det som er typisk for oljerike stater å ta (Viscidi, 2016, s 137). Oljeinntekter står for rundt 50% av regjeringens totale inntekt (Hassan, 2019, s. 27). Den personlige inntekts- og organisasjonsskatten står i dag på 34% (Parnell, 2019, s. 88). Dette er et relativt sett gjennomsnittlig skattenivå i verden (Parnell, 2019, s. 89). Informasjon om statens inntekt fra personlig- og organisasjonsskatt er derimot svært krevende å tilegne seg da landet ikke har noen online side med oversikt, og om de har er det lite som tyder på at det er reelle tall (Pwc, 2020, s. 10) Det er likevel noen endringer gjennomført under Maduros som er sentrale. Siden september 2018 har momssystemet endret seg fra en månedlig betaling til to ukentlige betalinger (Pwc, 2020 s 16-17). Dette er en spesifikk måte regjeringen kan sikre seg skatteinntekter på i tillegg til de eksterne inntektene fra olje (Pwc, 2020, s 17). Overraskende er det midlertidig ikke i og med at de er i en dyp økonomisk krise etter å ha opplevd den største nedgangen i oljeproduksjon i 2017 (BP, 2018, s. 2). Samtidig falt eksportinntektene fra 94 billioner dollar i 2012 til 27 billioner dollar i 2016 (Halff, Monaldi, Palacios & Santos, 2017, s. 3). Den nasjonale skatten har ikke økt nok til å kunne finansiere staten hvis oljeprisene fortsetter å synke (Moreno & Maita, 2014, s. 4).

#### 4.2.2. Forbrukseffekten 2013- 2019

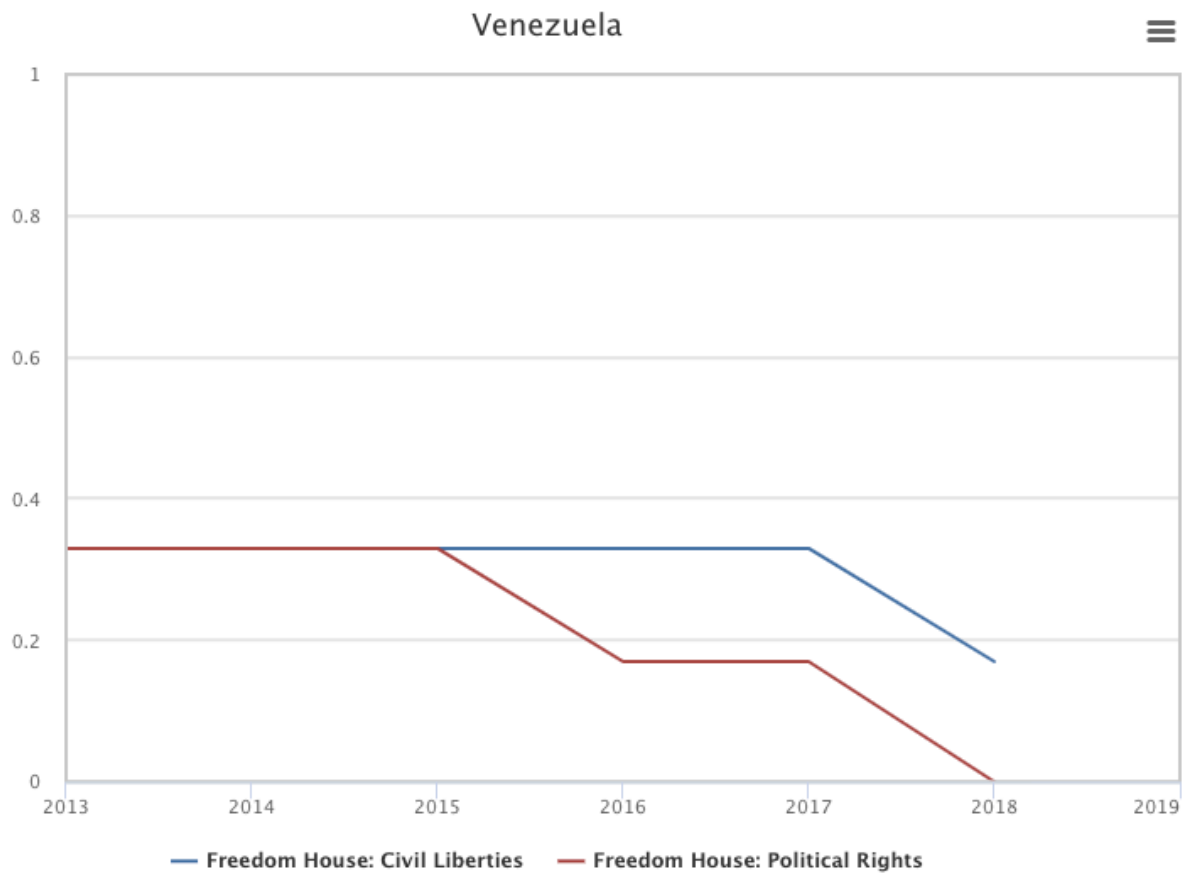
Også i årene etter Chávez har Venezuelas regjering vært avhengige av PDVSA for å finansiere sosiale programmer initiert av Chávez. Men den totale produksjonen til PDVSA har sunket betraktelig fra 137,8 millioner tonn i 2013 til kun 77,3 millioner tonn i 2018 (BP, 2019, s 17). Likevel brukte PDVSA 26 milliarder dollar på sosiale programmer i 2014. Dette som var mer enn dobbelt av sin egen profitt det året (Viscidi, 2016, s 134). Utgiftene til sosiale programmer sank noe i takt med de fallende oljeprisene i 2015, men PDVSA's utgifter til sosiale programmer var fortsatt på 5.8 milliarder dollar. Det siste tiåret har PDVSA brukt mer på sosiale programmer enn de har gjort på forskning og produksjon (Viscidi, 2016, s. 134). Den statlige føringen i programmene er fortsatt tilstedeværende. Blant annet har Maduro etablert og økt utgifter til programmer spesifikt rettet mot politi og militære med betingelser om beskyttelse og fullstendig lojalitet til han (Maya, 2018, s. 77).

#### 4.2.3. Gruppeformasjonseffekten 2013-2019

I 2014 var det store demonstrasjoner etter at Maduro hadde tatt makten i 2013 i et illegitimt valg. Over 40 mennesker ble drept og over 3000 arrestert (Freedom House, 2017). I følge Freedom House (2019) var det langt færre masseprotester i årene etter som en følge av regjeringens brutale håndtering av protester i 2014, 2016 og 2017. I 2018 fortsatte regjeringen å håndheve forbudet mot organisasjonsfriheten (Carrillo, 2018, s. 2). Regjeringen overvåker og begrenser tilgangen til uavhengige organisasjoner. Uavhengige politiske organisasjoner og politiske aktivister som fremmer opposisjonspolitikken blir fortsatt arrestert under "*Law for the Defense of Political Sovereignty and National Self-determination*" og *The Law of Social Responsibility in Radio and Television*" (Carrillo, 2018, s 3). Mange uavhengige organisasjoner og aktivister har blitt fysisk angrepet fra 2014 til 2019 (Freedom House, 2019).

Jeg bruker de samme hovedkomponentene -sivile-og politiske rettigheter- fra V-dem. Nå fra 2013- 2018. Som det går frem av grafen plottet jeg inn 2013-2019, men fikk kun opp til 2018.

*Mål av gruppeformasjonseffekten under Maduro*



Kopiert fra V-dem (2019a)

Som vi ser har det gått stadig nedover under Maduro, spesielt etter 2015 noe som også litteraturen bekrefter med tanke på de voldelige demonstrasjonene fra 2014 og utover.



## 5. Diskusjon

### 5.1. Rentier effekten i Venezuela 1999-2019

Målet med denne oppgaven har vært å undersøke til hvilken grad oljeinntektene i Venezuela har påvirket autokratiseringsprosessen. Dette er gjort ved å forsøke å finne årsak-virkning-koblingen mellom oljeinntekter og autokratisering i perioden 1999-2019. Oppgaven har forsøkt å teste om teorien Rentier Effekt og dens tre sentrale mekanismer var mulig å spore i Venezuelas politikk og økonomi i denne tidsperioden.

#### 5.1.1. Skatteeffekten

Oppgaven har avdekket at personlig-og organisasjonsskatt gikk ned i varierende grad, samtidig som oljeinntektene steg under Chávez. Dette skyldes blant annet høye royalties på utenlandske oljeselskaper til Venezuelas statskasse. Det foreligger ingen sikre kilder på at dette var en bevisst avgjørelse for å gjøre Chávezs regime mindre ansvarlig, eller et ønske om å distansere regime fra befolkningens krav. På den andre siden har oppgaven også avdekket at mye av oljeinntektene ble brukt til politiske formål. For eksempel gikk store summer fra PDVSA rett til FONDEN hvor Chávez hadde direkte tilgang. Disse summene kunne gå til FONDEN fordi Chávez nasjonaliserte PDVSA og staten fikk størst kontroll over hvor pengene gikk. Dette passer inn i Ross (2015) sin analyse om at de negative effektene oljeinntektene kan ha på demokratier ofte skjer når oljeselskaper blir nasjonalisert og inntektene sentralisert. FONDEN finansierte videre mange sosialistiske prosjekter, som sosiale programmer. Sosiale programmer ble direkte og indirekte brukt som en katalysator for regimes politikk. Jo mer PDVSA bidro til FONDEN, desto mindre avhengige var staten av skatteinntekter for å finansiere sin politikk, som sosiale programmer. Om de sosiale programmene hadde vært mulig å finansiere uten oljeinntektene og med blant annet inntekts- og organisasjonsskatt er vanskelig å svare på. Men om det hadde vært tilfelle, kunne folket hatt en større politisk makt ved at staten måtte belage seg mer på befolkningens vilje til å betale inn skatt, og dermed stå mer ansvarlig for folkets ønsker om en eventuell annen politikk. Oppsummert kan man si at kombinert med skatteutt og økende royalties brukte Chávez *tilsynelatende* oljeinntektene til å finansiere sin politikk uavhengig av folkets vilje og den faktiske økonomiske situasjonen.

Skatteeffekten under Maduro er utfordrende å diskutere. Maduro styrer enda og det er vanskelig å foreta en empirisk analyse av pågående politikk. Selv om skattenivået på 34% er oppført flere steder er det ikke lett å bekrefte om dette stemmer. Likevel har oppgaven

avdekket at oljeinntektene stå for over 50% av regjeringens totale inntekt og at Venezuelas regjering i stor grad er avhengig av oljeinntektene for å beholde politisk makt, blant annet gjennom å hindre formasjon av opposisjon. Likevel kan vi se noen endringer i skattepolitikken under Maduro. En viktig endring er innføringen av ukentlig momsinnbetalinger. Landet er fullstendig avhengige av en ny inntektskilde for å klare å finansiere statens utgifter etter at oljeproduksjonen og eksportinntektene reduseres, og Maduro må muligens se seg nødt til å begynne å øke personlig-og organisasjonsskatt om han skal klare å stabilisere økonomien. I følge den historiske logikken bak argumentet om skatteeffekten kan dette være første steg på veien til et mer demokratisk styre hvor prinsipper om demokratiske valg og menneskerettigheter blir respektert. På den andre siden kan det også føre til mer undertrykkelse og voldelige konflikter om befolkningen nekter å betale inn.

### 5.1.2. Forbrukseffekten

I tillegg til å senke personlig – og organisasjonsskatter, økte Chávez regjeringens utgifter. Primært på ”The Bolivarian Project”. Chávez brukte oljepengene på å dekke grunnleggende behov fattige grupper tidligere ikke hadde hatt tilgang til. Dette styrket hans posisjon som ”en mann av folket”. Opprettelsen av FONDEN og nasjonaliseringen av PDVSA kan bli forstått som en planlagt politisk strategi fra Chávez for å unngå politisk opposisjon gjennom å styrke sin politiske posisjon blant de fattige. Allerede i 2002 avgjorde Chávez at et minimum av 10% av oljeinntektene fra PDVSA skulle gå direkte til sosiale programmer. Det var *før* PDVSA ble nasjonalisert og *før* de sosiale programmene ble presentert. Langsiktig politiske strategier og sosiale programmer er i seg selv ikke synonymt med autokratisering. Likevel kan sosiale programmene presentere en unik politisk plattform for å fremme autokratisk ideologi. Selv om de sosiale programmene ikke direkte pasifiserte befolkningen til å kreve endring, slik som Ross (2001) analyserer, kan de sosiale programmene ha virket som en bestikkelse til en del av befolkningen som alltid har hatt minimum, og dermed pasifisert krav som politisk uavhengig utdanningssystem. Utdanningsprogrammet kan i tillegg ha styrket den politisk deltagelse for den marginaliserte befolkningen gjennom ønsket om å holde Chávez ved makten. I stedet for å pasifiseres *fra* å delta i politikk, ble en markant del av Venezuelas populasjon motivert *til* å delta for å holde regime ved makten slik at de sosiale programmene ble opprettholdt. Gjennom sosiale programmer kjøpte dermed Chávez politiske støtte og setter argumentet til Ross (2001) noe på hodet. De sosiale programmene kan ha pasifisert en stor del av befolkningen, men ikke til å være mindre politisk aktive, men til å bli mer. Dette kan òg

forklare hans gjenvalg og stadige gjennomslag for nye ”lover”. Dermed har vi observert en form for forbrukseffekten i Venezuela under Chávez.

Finansiering av de sosiale programmene fortsetter også under Maduro og det er grunn til å tro at den ideologiske føringen innenfor programmene fortsatt er gjeldende. Blant annet kan de økte utgiftene til sosiale politi og militære med betingelser om fullstendig lojalitet antas å være en investering i blant annet beskyttelse for regime i møte med opposisjoner. Det er dog svært lite informasjon om hva de sosiale programmene innebærer i dag. Men Maduro vil få større utfordringer ved å opprettholde finansieringen av dem med svekket oljeinntekt. Dette vil videre føre til at mange fattige venezuelanere står på bar bakke og nye kriser vil følge.

### 5.1.3. Gruppeformasjonseffekten

De to første mekanismene viser hvordan høye oljeinntekter indirekte kan være skadelig for det politiske miljøet og det demokratiske nivået i et land. Men kombinert med den tredje mekanismen viser det også hvordan det kan være direkte skadelig for individer i landet. Som Ross (2001) analyserer kan en regjering med nok inntekt fra olje bruke denne inntekten til å hindre dannelse av opposisjoner og uavhengige organisasjoner. I 2015 la Ross også til at oljeinntekter kan lede til høyere grad av korrupsjon samtidig som det kan trigge voldelige konflikter. Begge deler er gjelden under Chávez og Maduro. Opprettelsen av lover for å nekte uavhengige narrativ om den politiske situasjonen, brudd på menneskerettigheter som drap på protestanter og Chávez budsjettering til stater og kommuner ledet av opposisjoner, kan tolkes som en strategi for å presse landet mot regimes politikk. Dette er tegn på gruppeformasjonseffekten som beskrevet av Ross (2001). Likevel var denne mekanismen mest utfordrende å måle. Det er fordi det er det vanskelig å spore om undertrykkende politikk har en direkte link til oljeinntekter. Det er sjelden en eksplisitt, offentlig politikk av dette. En kan bare spekulere rundt hvordan regimet klarer å finansiere gjennomføring av anti-demokratiske lover, voldelige sammenstøt mot demonstrantene etc.

Oppsummert kan kanskje rentier effekten ansees som å være en stegvis prosess. En kombinasjon mellom å smøre befolkningen gjennom å tilby skattelette og sosiale reformer. I tillegg sikres den politiske makten ved å blant annet hindre opposisjon, og å få kontroll på og beskyttelse fra politi og militæret.

## 5.2. Velsignet... så forbannet?

Diskusjonen rundt ressursforbannelsens effekt kan være sentral i Venezuelas tilfelle. På den ene siden har det vært et visst nivå av ressursvelsignelse i en tidligere periode da de opprettholdte et stabilt økonomisk og demokratisk nivå, selv med svingende oljepriser. De falt heller ikke for autoritære kupp når det var den regionale trenden og i utgangspunktet så det ut som om samfunnet og håndteringen av oljeinntektene gikk i riktig retning. Det var dermed liten sannsynlighet for at landet skulle bli et autoritært regime fordi de tilsynelatende var et konsolidert demokrati. På den andre siden viser landet, i gitt tidsperiode, klassiske tegn til å være en større del av ressursforbannelses- paradokset. De var og er en rentier stat fordi oljeinntektene står for over halvparten av den totale inntekten til regjeringen og nærmere 90% av all eksportinntekt. De var og er et land med overflod av olje og rikdom men klarer ikke å omgjøre rikdommen til økonomisk eller politisk velstand. Innenfor tidsbegrensningen jeg har satt er det dermed lite tegn på en ressursvelsignelse. Men om jeg hadde, i tråd med Haber & Menaldo (2011), undersøkt landet før og etter de oppdagelsen av olje ville kanskje svaret vært noe mer nyansert. Oppsummert kan man si at landet har vist seg å takle både demokrati og oljeinntekter før. Hvis det politiske klima noen gang kan komme tilbake til et slikt miljø kan Venezuela kanskje en dag leve opp til forventningene om å være "unntaket". Det er likevel en lang vei frem til det.

## 5.3. Styrket et autokrati eller svekket et demokrati?

I følge Ross (2008) og Ross (2015) er det to spesifikke måter oljerikdom kan skade utviklingen av et land, enten styrke et autokrati, eller svekke et demokrati og føre det mot autoritære regimer. Fallet i det Venezuelanske demokratiet utfordrer en del av denne litteraturen. Blant annet fordi det ikke er tydelig hvilke kategori som er gjeldende: har Venezuelas oljerikdom svekket et demokrati eller styrket et autokrati? Perioder med skiftende demokratisk og autoritært styrer kategoriserte Venezuela lenge. I tillegg til flere avsløringen om korrupsjon og sløsing med landets oljeinntekter utover 90-tallet. Men på grunn av oppgavens begrensinger har ikke konsekvensene av dette skriftende politiske miljøet og korrupsjonsanklager blitt overveid nok. Underliggende autokratiske elementer kan ha ligget latent i samfunnet og den demokratiske stabiliteten kan ha virket konsolidert kun på overflaten. De store oljeinntektene kan ha bidratt til å forsterke autoritære elementer, spesielt etter nasjonaliseringen av PDVSA. Dette gjør den første effekten aktuell.

Men på grunn av Venezuelas beskrivelse som demokrati er den andre effekten også sentral. Oljerikdommen kan ha hatt en svekkende effekt på demokratiet og ført samfunnet mot et autoritært regime. Kanskje er det en kombinasjon av dem begge; Venezuela var et relativt stabilt demokrati men konsolideringen var muligens ikke god nok før oljeinntektene muliggjorde en autoritær politikk som kanskje allerede var tilstedeværende i samfunnet.

#### 5.4. Styrker og svakheter ved oppgaven


En svakhet ved denne oppgaven er tidsperioden, som også Haber et.al (2011) kritiserer naturressurs litteraturen for og som er en kjent kritikk av prosess-sporing. På grunn av den enorme informasjonsmengden måtte oppgaven avgrenses. Avgrensingen kan ha medført at alternative forklaringer på hvorfor Venezuela i dag er et autokrati ikke har kommet med.

En annen svakhet ved oppgaven er at jeg har undersøkt mekanismer som skjer løpende, som politikk under Maduro. Det gjorde det utfordrende å finne kilder, spesielt om skattenivået, og å foreta analyser. En tredje mulig svakhet er at oppgaven kun har benyttet sekundærkilder. Målet var å finne litt mer offisielle dokumenter direkte fra regjeringen i Venezuela, men dette viste seg å være nærmest umulig. Jeg ønsket å se om bruken av oljeinntekter primært var et resultat av én spesiell leder, Chávez, eller om trenden fortsatte under neste statsleder i Venezuela. Det kan være en styrke ved oppgaven. Skulle jeg styrket den ytterligere måtte jeg se på håndteringen av oljeinntekter under flere tidligere ledere.

Til slutt har ikke oppgaven undersøkt kvaliteten ved de politiske institusjonene i Venezuela i den gitte tidsperioden. Både tilgang til og bruk av oljeinntektene i Venezuela mellom 1999-2019 kan vitne om allerede svake institusjoner og instanser som følgelig skapte rom for korrupsjon av oljeinntektene. Det kan være grunn til å tro at styrken på institusjoner som skal håndtere oljerikdom er avgjørende for at ressursforbannelsen kan eksistere i et land. Dermed kan ikke oppgaven avgjøre om autokratisering av Venezuela primært er et resultat av lederen ved makten, eller om det er mer institusjonaliserte effekter, eller mangelen derav, innenfor Venezuelas politiske rammeverk.

## 6. Konklusjon

Til hvilken grad bidro oljeinntektene til autokratisering i Venezuela?

(X) = Olje → (Y) = autokratisering i  Venezuela

Denne oppgaven har observert at RE kan ha en viss forklaringskraft for den politiske og økonomiske situasjonen i Venezuela fra 1999-2019, men kan ikke med sikkerhet avgjøre om Chávez eller Maduro bevisst eller direkte bruke oljeinntektene for å autokratiskere Venezuela. Oppgaven antyder ikke å ha bevist at oljeinntekter er den avgjørende faktoren som førte til autokratisering av Venezuela. Om noe, antyder den at oljeinntekter kan muliggjøre autokratisk politikk gjennom flere, omfattende mekanismer. Dette er igjen avhengige av institusjonell styrke. Skulle jeg gjort noe annerledes ville jeg undersøkt Venezuela under en lengre tidsperiode, som fra 60-tallet da demokratiet institusjonaliserte seg. Da kunne jeg bedre avgjort hvilke anti-demokratiske effekter oljeinntektene har hatt og avgjort i større grad om dette var en trend blant ledere eller ikke. I tillegg ville jeg analysert hvilke andre variabler som mest sannsynlig har påvirket utfallet til Venezuela, som for eksempel økonomisk ulikhet blant befolkningen som førte til mye fattigdom. Vi må anta at det er andre, viktige variabler som har spilt sammen med høye oljeinntekter som forklarer dagens kaos i Venezuela.

Konkludert er det rimelig å anta at autoritære ledere eksisterer uavhengig av inntekter fra naturressurser, og at olje i de fleste tilfeller ikke er den avgjørende faktoren. Likevel er det grunn til å tro at oljeinntekter kan bidra til autoritær politikk, blant annet gjennom eksepsjonelle budsjetter som muliggjøre autoritære strategier på en helt annen måte.

## 7. Litteraturliste

- Bennett, Andrew & Checkel, Jeffrey T. (2015). *Process tracing: from metaphor to analytic tool*. Storbritannia: Cambridge University Press.
- BP,. (2018). *Statistical Review of World Energy* (67th edition). Hentet 15 april fra: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2018-full-report.pdf>
- BP,. (2019) *Statistical Review of World Energy* (68<sup>th</sup> Edition). Hentet 20 april 2020 fra: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2019-full-report.pdf>
- Carrillo, Marcos. (2018). Country Report 2018: *Universidad Católica Andrés Bello (UCAB) Venezuela*.
- Checkel, Jeffrey T. (2005). *It's the process stupid! Process tracing in the study of European and international politics*. Arena.
- Collier, David. (2011). Understanding process tracing. *PS: Political Science & Politics*, 44(4), 823-830.
- Coppedge, Michael, Gerring, John, Knutsen, Carl Henrik, Lindberg, Staffan I, Teorell, Jan, Marquardt, Kyle L, ... von Römer, Johannes. (2019). V-dem methodology v9.
- Dahl, R. A. (1971) *Polyarchy: Participation and Opposition*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Dunning, Thad. (2008). *Crude democracy: Natural resource wealth and political regimes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Freedom House (2017). <https://freedomhouse.org/country/venezuela/freedom-world/2017>  
Lest 20. April 2020
- Freedom House (2019). <https://freedomhouse.org/country/venezuela/freedom-world/2019>  
Lest 20. April 2020
- Gott, Richard. (2008). Venezuela under Hugo Chávez: the originality of the 'Bolivarian' project. *New Political Economy* 13:4, 475-490.
- Haber, Stephen & Menaldo, Victor. (2011). Do natural resources fuel authoritarianism? A reappraisal of the resource curse. *American political science review*, 105(1), 1-26.
- Half, Antoine, Monaldi, Francisco, Palacios, Luisa & Santos, Miguel Angel. (2017). *Apocalypse Now: Venezuela, Oil and Reconstruction*. Center on Global Energy Policy: <https://www.bakerinstitute.org/research/apocalypse-now-venezuela-oil-and-reconstruction/>.

- Hassan, Rabih. (2019). Venezuela Oil & Gas Industry a Look up into Oil & Gas Industrial History, Regimes, Problems and Opinions concerning Current State. *American University of Beirut*. Hentet fra: <https://ssrn.com/abstract=3426979>
- Jonathon Moses, Bjørn Letnes. (2017). *Managing Resource Abundance and Wealth*. United Kingdom: Oxford University Press.
- Kuznets, Simon. (1973). Modern economic growth: findings and reflections. *The American economic review*, 63(3), 247-258.
- Luhrmann, Lindberg (2019). V-Dem Annual Democracy Report 2019. *V Dem Institute, University of Ghotenburg, May*.  
<https://doi.org/https://doi.org/10.1080/13510347.2019.1582029>
- Mahdavy, Hossein & Cook, M. (1970). The patterns and problems of economic development in rentier states: the case of Iran. *life*, 1000(1).
- Mainwaring, Scott. (2012). From representative democracy to participatory competitive authoritarianism: Hugo Chávez and Venezuelan politics. *Perspectives on Politics*, 10(4), 955-967.
- Manzano, Osmel & Scrofina, Jose Sebastian. (2013). Resource Revenue Management in Venezuela: A Consumption Based Poverty Reduction Strategy. *Revenue Watch*.
- Maya, Margarita López. (2018). Populism, 21st-century socialism and corruption in Venezuela. *Thesis Eleven*, 149(1), 67-83.
- Moreno, María Antonia & Maita, Miriam. (2014). Tax elasticity in Venezuela a dynamic cointegration approach. *Central Bank of Venezuela*.
- Molina, Gonzalo (2018). Will Argentina Go The Way Of Venezuela? . I Bruce Bagley Suzanne Loftus, Dina Moulioukova, Hanna S. Kassab (Red.), *After the Fall: Energy Security, Sustainable Development, and the Environment*. London: Lexington Books.
- Nitzberg, Harry. (2017). Caution and Infection: Trying to Fix the Venezuelan Economy. *BOARD OF EDITORS*, 44.
- Parnell, John A. (2019). Nonmarket Strategy in Venezuela. I *Nonmarket Strategy in Business Organizations* (s. 87-97). Springer.
- Peeler, John A. (2014). *Latin American Democracies: Colombia, Costa Rica, Venezuela*. USA: UNC Press Books.
- Pwc. (2020). *Paying Taxes 2020- The changing landscape of tax policy and administration across 190 economies*. World Bank Group
- Randen, Gro. (2014). *Venezuela-forbannet av ressurser eller institusjoner* UIO, Oslo



- Riise, Kristian Tønning. (2013). *Diktator i forkledning*. Oslo: Civita
- Rodríguez, Pedro L, Morales, Jose & Monaldi Marturet, Francisco. (2012). Direct distribution of oil revenues in Venezuela: A viable alternative? *Center for Global Development Working Paper*, (306).
- Ross, Michael L. (2001). Does oil hinder democracy? *World politics*, 53(3), 325-361.
- Ross, Michael. (2008). But seriously: does oil really hinder democracy?
- Ross, Michael L. (2015). What have we learned about the resource curse? *Annual Review of Political Science*, 18, 239-259.
- Tarver, H Micheal. (2018). *The history of Venezuela* (2. utg.). California: Greenwood Publishing Group Inc.
- Ulfelder, Jay. (2007). Natural-resource wealth and the survival of autocracy. *Comparative political studies*, 40(8), 995-1018.
- V-dem (2019a ). Country Graph. Hentet 12. April 2020 fra <https://www.v-dem.net/en/analysis/CountryGraph/>
- V-Dem. (2019b). 'Crisis in Venezuela'. Varieties of democracy project. Hentet 12. April 2020 fra <https://www.v-dem.net/en/news/crisis-venezuela/>
- Viscidi, Lisa. (2016). Venezuela on the Brink: How the State Wrecked the Oil Sector—and How to Save It. *Foreign Affairs*, 95(5), 133-140.

